

Kultur- och fritidsnämndens ansökan till Westman-Wernerska stiftelsen 2022

Lambohovs säteri

Kultur- och fritidsnämnden ansöker om 6,5 miljoner kronor för att påbörja tillgängliggörandet av rokokoherrgården Lambohovs säteri för allmänheten. För att det ska vara möjligt krävs en grundläggande dokumentation av säteriets historia. Dokumentationen av Lambohovs säteri för framtida tillgängliggörande är tänkt att utföras i olika delprojekt som genomförs av nämndens enhet Linköpings konst och museer¹ i nära samarbete med fastighetsägaren Kulturfastigheter AB. Samarbetet mellan Linköpings konst och museer och Kulturfastigheter AB borgar för en kompetens inom både bevarandet av kulturhistoriskt viktiga byggnader och miljöer samt de museala och konstvetenskapliga perspektiven.

Målsättningen är att i samarbete med Kulturfastigheter AB så småningom kunna öppna upp Lambohovs säteri för guideade visningar och både utomhus i parken och i säteriets olika byggnader som kan användas för att visa musealt innehåll. Det första steget i att tillgängliggöra säteriet handlar om öppna upp den omkringliggande parken för allmänheten.

Lambohovs säteri ägs och förvaltas idag av Kulturfastigheter AB. Fastigheten förvärvades av Linköpings kommun år 1966 och gården blev ett byggnadsminne år 1967. Den sista privata bosatta, Märta Cederbaum, bodde kvar i huvudbyggnaden sommartid till sin bortgång 2018. Då Kulturfastigheter förvärvade fastigheten var byggnadernas underhåll eftersatt och eftersom säteriet är ett byggnadsminne ställs stora krav på kulturhistoriska metoder vid restaurering. Kulturfastigheter har genomfört flera större restaureringsåtgärder, både exteriört, och under senare år även interiört, exempelvis konservering av de välbevarade väggmålningarna/tapeterna från 1700-talet. Mycket restaureringsarbete återstår, men de mest akuta insatserna har gjorts med gott resultat och i nära samarbete med Länsstyrelsen.

Säteriets historia och behovet av dokumentation

Säteriets historia går tillbaka till 1600-talet, då som karolinergård. Gården byggdes om till en herrgård i rokokostil under 1700-talet, arkitekt var den berömde Jean Eric Rehn. Egendomen tillföll Fredrik Carl Sinclair via hans äktenskap med änkan Sofia Rosenstierna f. Reuter af Skälboö som hade ärvt egendomen efter sin första make. Säteriet är unikt i sitt slag, och ett av Sveriges få utpräglade rokokoherrgårdar. Under framförallt Gustaf III:s tid fanns nära kopplingar till kungahuset. Det finns inte mycket skrivet om säteriets historia eller dess inredning och konst, så en etnografisk, byggnadsantikvarisk och konstvetenskaplig undersökning behöver göras.

¹ Enheten består av Gamla Linköping, kommunens konstverksamhet samt Bild Linköping.

En genomgripande genomgång av arkivmaterial, inredning, konstverk, inventarier och intervjuer med tidigare anställda och den sista privata ägarfamiljen Cederbaum är angeläget för att bevara kulturarvet. Undersökningen syftar till att skapa en bild av tidigare ägare, anställda, arbete och liv på det stora godset.

För att göra en sådan utredning som kan användas för att levandegöra historien om säteriet för allmänheten behövs ett team av personer som arbetar tillsammans utifrån olika kompetenser. Det kan handla om exempelvis projektledare med etnologisk och/eller byggnads- och trädgårdsantikvarisk kompetens som kan leda arbetet, skribent, konstvetare, fotograf samt IT-konsult.

Visualisera berättelsen om Lambohovs säteri

Målsättningen är att dokumentationen av kulturarvet Lambohovs säteri utgör grunden till att kunna förmedla berättelsen på olika sätt, både fysiskt i form av skyltar och utställningar och digitalt. Underlaget från dokumentation kan användas till både skyltar, fördjupning i form av bilder och filmer på Kulturpunkt.nu (ett verktyg för digital guidning), visualiseringar i AR (augmentet reality eller förstärkt verklighet) och så småningom utställningar och andra museala gestaltningar.

Skyltprogram i parken

Den stora parken har haft karaktären av engelsk park. Idag är parken igenväxt och mycket av karaktären har försvunnit när träd har tagits bort av ålder och inte ersatts. Kulturfastigheter AB har anlitat Wi landskapsarkitekt för att ta fram ett förslag på hur parken kan återställas men också anpassas till en funktion som en allmän park. Fastighetsägaren Kulturfastigheter AB har ansökt hos Länsstyrelsen om att få restaurera parken enligt förslag från Wi landskapsarkitekt. Vid godkänd ansökan är projektstart planerad till 2023. I samband med restaureringen av parken skulle det vara önskvärt med ett skyltprogram som berättar både om parken och de olika byggnader som syns därifrån. Målsättningen är att Lambohovs park ska bli ett tillgängligt strövområde och en plats för evenemang. Parken lämpar sig även väl för skulpturutställningar.

Underhåll av skyltar efter slutförande kommer att utföras av Kulturfastigheter AB.

Digital förmedling

En del av skyltarna kan innehålla länkar till en presentation av interiören i slottet via QR-kod eller i AR (augmented reality). Så länge huvudbyggnaden inte är öppen för besökare, på grund av omfattande restaurering, samt andra åtgärder för tillgänglighet, är AR ett sätt att ändå visa hur de unika väggmålningarna ser ut, och hur livet har levts på slottet. Kanske kan besökare via sin telefon virtuellt få möta Gustaf III i parken under hans besök på Lambohov under Fredrik Carl Sinclairs tid?

Kostnadskalkyl för Lambohovs säteri

	Kostnad	Tidplan	Samarbeten
Dokumentation			
Personalresurs ex. projektledare och konsulter med specialkompetens		2023- 2025	Kulturfastigheter AB
<i>Summa</i>	2 400 000		
Visuellt berättande			
Skyltprogram ex. producera texter/bilder, kostnad för formgivning, skyltlov och belysning.		2024- 2025	Kulturfastigheter AB
<i>Summa</i>	800 000		
Digital förmedling ex. personalresurs, kostnad för produktion samt foto/film.		2024- 2025	Kulturfastigheter AB
<i>Summa</i>	2 800 000		
Övrigt/admin			
ex. kostnader för: Arbetsplatser (kontor och IT, telefoni, licenser m.m.)	300 000	2023- 2025	
Tjänsteresor/studiebesök	100 000		
Oförutsedda kostnader	100 000		
<i>Summa</i>	500 000		
<i>Totalsumma</i>	6 500 000		

Huvudbyggnaden Linköpings stadsbibliotek

Kultur- och fritidsnämnden ansöker om 3,5 miljoner kronor för att inventera och restaurera möbler, inredning och inventarier i huvudbiblioteket samt tillgängliggöra huvudbibliotekets unika inredning och konst för allmänheten. Arbetet med inventeringen kommer att ledas av nämndens enhet Linköpings stadsbibliotek. Byggnaden som huvudbiblioteket på Linköpings stadsbibliotek ligger i uppfördes år 2000 efter ritningar av Johan Nyrén. Huvudbiblioteket är en unik byggnad i allt från arkitektur, till inredning och konst. I vårdplanen lyfter fastighetsägaren biblioteket som del i berättelsen om Linköping som stifts- och lärdomsstad. Stadsbiblioteket har lång tradition med rötter i medeltiden och har som byggnad del i berättelsen om stift- och lärdomsstaden Linköping samt biblioteksväsendets framväxt och betydelse. Nuvarande byggnads arkitektur och inredning berättar om folkbibliotekets roll och synen på folkbildning och demokrati under det sena 1900-talet.

Huvudbiblioteket är en central och välbesökt mötesplats i Linköping med verksamhet som ska vara relevant för alla. Ambitionen är att byggnad och inredning ska ha god funktion och vara attraktiv och fungera väl för besökare och personal här, nu och i framtiden. Biblioteket ska vara relevant och ha funktionen som en öppen plats där alla kan mötas, ta del av litteratur, berättelser och program, nöje, utbildning, konst, rekreation och hälsa. Biblioteket ska aktivt främja folkbildning och demokratiska värden.

Det har gått 22 år sedan byggnaden som huvudbiblioteket ligger i stod klart. Möbler och inredning är av hög kvalitet som behöver professionell behandling för att förlänga dess livslängd. Linköpings stadsbibliotek ser behov av att genomföra en gedigen inventering av inventering och möbler med analys kring vilka åtgärder samt genomföra vård/åtgärder.

Byggnaden

Byggnaden inhyser Linköpings stadsbibliotek med tillhörande kontors- och magasinslokaler, Stiftsbiblioteket med tillhörande kontors- och magasinslokaler, Östgötasamlingen, Kuriositetskabinettet och forskarsal samt kontorslokaler för Regionbiblioteket. Vidare nyttjas stadsbiblioteket av Linköpings stadsarkiv som har kontors- och magasinslokaler i byggnaden. Det finns även ett café och lokaler för besöksmottagning för Kontakt Linköping².

Fastighetsägaren upprättade nyligen en vårdplan för byggnaden. Planen ska fungera som ett stöd i förvaltandet av byggnaden. Det står bland annat att "Byggnaden har hög ambitionsnivå i arkitektonisk gestaltning, utförande och materialval och blev omgående uppskattad av såväl allmänheten som arkitektkåren. Inredningen skapad av Karin Nyrén är mycket genomarbetad och kvalitativ, präglad av en stark arkitektonisk idé kring funktionalitet och ekologiskt riktiga material. Linköpings stadsbibliotek har särskilda arkitektoniska värden."

Byggnaden och inredningen ska därför hanteras och renoveras varsamt så att arkitektoniska och kulturhistoriska värden bevaras som framstående exempel på biblioteksarkitektur och inredningskonst från sekelskiftet 2000.

² Kontakt Linköping är kommunens center för medborgarservice.

Vidare konstaterar fastighetsägaren att huvudbiblioteket är en särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 § plan- och bygglagen (PBL). Byggnaden får inte förvanskas och ska underhållas på sådant sätt att de särskilda värdena bevaras (8 kap. 14 § PBL).

Inventering av bibliotekets möbler och inredning

Fastighetsägarens vårdplan konstaterar att bibliotekets lösa inredning valdes med stor eftertanke av inredningsarkitekten Karin Nyrén. Nyrén ritade själv merparten av inredningen, till exempel ljusarmaturer, diskar, bokhyllor, sidobord och skyltar, i syfte att få den så funktionell som möjligt samt ge biblioteket en egen profil som stämde väl överens med byggnaden. I formgivningen av möbler bidrog även den namnkunnige formgivaren Gunilla Allard. Resultatet blev en mycket genomarbetad och kvalitativ inredning präglad av en stark arkitektonisk idé kring funktionalitet och ekologiskt riktiga material. Inredningen utgör en oerhört viktig del i bibliotekets karaktär. Knutet till den ursprungliga inredningen finns särskilda möbel- och arkitekturhistoriska värden.

Sedan byggnaden stod klart har vissa ommöbleringar gjorts, möbler har fått skavanker och exempelvis har el i armaturen åldrats. I väntan på renovering (eller ny hemvist) har möbler och lampor placerats i källare och förråd. I och med att vissa förändringar av rummet gjorts har en del inredning stått oanvänd en längre tid. I de fall möblerna inte används på huvudbiblioteket i dagsläget är ambitionen att återanvända/nyttja möblerna på våra närbibliotek, exempelvis vid nybyggnation eller renoveringar. För att få ett samlat grepp om inredningen, dess fabrikat, status, placering. Det finns ett behov av en gedigen inventering, där inredningen dokumenteras i ett användarvänligt verktyg.

Vård av möbler och inredning

Huvudbiblioteket är flitigt besökt och nyttjas frekvent av medborgarna. Inredningen valdes med stor eftertanke är funktionell och av hög kvalitet. Omfattande användning och tidens tand har dock gjort att omfattande vård av exempelvis läderfåtöljer behöver göras. Grovt uppskattat handlar det om cirka 300 möbler som behöver omsorg men även andra inventarier såsom armaturer och skyltar. Då möblerna används i bibliotekets verksamhet kommer restaureringen av möbler, inredning och inventarier ske under en längre tidsperiod. Huvudbiblioteket kommer vara öppet under restaureringens gång.

Exempel på möbler som behöver vård:

- Ett stort antal fåtöljer av den klassiska modellen *Ägget* formgiven av Arne Jacobsen.
- Ett stort antal fåtöljer och stolar formgivna av Gunilla Allard, bl a modellerna *Chicago* och *Cinema*.
- Fåtöljer med fasta läslampor av Gunilla Allard. Lamporna är trasiga och föråldrade och behöver renoveras varsamt och fåtöljerna behöver vård.
- Armaturer - fasta och lösa behöver översyn och renovering.

Utställning av konst

Inom ramen för byggnadskostnaden avsattes två miljoner kronor för konstnärlig gestaltning, vilket tillsammans med bidrag från statens konstråd och donationer resulterade i ett bibliotek med en betydande mängd fast och lös samtidskonst med höga konstnärliga värden.

På Linköpings stadsbibliotek finns landets största samlingar med Artist Books, det vill säga konstverk i bokform, samt en stor väggmålning. Rummet i sig är en konstnärlig installation av konstnären Maria Lindberg. Under uppförandet av sitt verk kontaktade Lindberg Artist Book-konstnärer över hela världen. Flera av dessa donerade Artist Books till projektet, vilket innebär att verket är världsunikt.

Verkets inneboende problematik är emellertid en svårighet att presentera det publikt. Detta har medfört att rummet sedan flera år är stängt för allmänheten på grund av skadegörelse.

Önskvärt vore att rummet kunde rustas upp, iordningställas och presenteras på ett sådant sätt att den unika boksamlingen kan presenteras på ett säkert sätt och att det så långt som möjligt ligger i linje med konstnärens grundläggande intention.

Tillgängliggöra huvudbiblioteket

Linköpings stadsbibliotek vill marknadsföra den unika byggnaden och helhetstänket kring byggnad, inredning och konst. Här vill vi undersöka på vilket sätt vi bäst kan nå ut till medborgarna samt planera och genomföra en kampanj. Linköpings stadsbibliotek vill även ta fram marknadsföringsmaterial, exempelvis broschyrer eller film samt skapa ett koncept för visningar av huvudbibliotekets unika konst och inredning.

Kostnadskalkyl för huvudbyggnaden Linköpings Stadsbibliotek

	Kostnad	Tidplan	Samarbeten
Inventering av bibliotekets möbler och inredning			
ex. konsulter med specialkompetens och inventeringsverktyg	300 000	2023-2024	
<i>Summa</i>			
Vård av möbler och inredning			
Vård och underhåll av möbler, inredning och inventarier	2 500 000	2024-2028	
<i>Summa</i>			
Utställning av konst			
ex. produktionskostnad för utställningar och restaurering	100 000		Linköpings konst och museer
<i>Summa</i>			
Tillgängliggöra huvudbiblioteket			
ex. kostnader marknadsföringsmaterial, koncept för visningar av biblioteket, material	100 000	2027-2028	
<i>Summa</i>			
Projektledning			
Personalresurs (ca 8 tim/veckan under 5 år)	500 000	2023-2028	
<i>Totalsumma</i>	3 500 000		

Naturaliesamlingarna från Katedralskolan

Kultur- och fritidsnämnden ansöker om 1,2 miljoner för att konservera, dokumentera och tillgängliggöra naturaliesamlingarna från Katedralskolan för forskning och allmänhet. Arbetet med samlingarna kommer att utföras av nämndens enhet Linköpings Konst och Museer³.

Naturaliesamlingarna härrör från Katedralskolans läroverkstid och innehåller naturföremål som förvarats för att studeras eller beundras för sin ovanliga form eller dylikt. Naturföremålen är preparerade, konserverade eller obehandlade mineraler, fossiler, växter och djur. De äldsta djuren i samlingen från Katedralskolan är insamlade under 1700-talet. Delar av samlingen är insamlade av Carl von Linnés lärjungar under 1800-talets första del. Samlingen består till största delen uppstoppade fåglar, både svenska och utomeuropeiska, exempelvis kolibris. Det finns även en soppsköldpadda, en kalv av bisonoxe, apor, ett lejon och en krokodil. Utöver detta finns det exempelvis fjärilar, skalbaggar, ormar i sprit. Samlingen består även av snäckor och stenar, skelettdelar och fossiler. Skelettdelar av en uroxen finns i samlingen, dessa har nyligen blivit undersökta av en forskare från Lund. I samlingen finns ett antal herbarier.

Konservering och dokumentation

Naturaliesamlingarna har under senare år förvaltats av Fenomenmagasinet. Inför flytten av Fenomenmagasinets verksamhet till Campus Valla har Linköpings Konst & Museer övertagit ansvaret för samlingarna. Vid genomgång av föremålen har det visat sig att de unika samlingarna är i dåligt skick på grund av felaktig förvaring med stora temperaturväxlingar och ett för fuktigt klimat. Under 2022 flyttas samlingen till mer lämpliga lokaler, i avvaktan på ett funktionellt museimagasin för enhetens samlingar. Hela samlingen, som består av cirka 1500 föremål, behöver därför inventeras av konservator. Samlingen har ett stort behov av sanering och de skadade föremålen bör konserveras av en konservator specialiserad på naturaliesamlingar. De angrepp som hittills har kunnat konstateras består av mögel. Hanteringen av samlingen är riskfylld, eftersom arsenik förr användes vid konservering av djur.

Samlingen behöver även dokumenteras, fotograferas och registreras in i Gamla Linköpings samlingsdatabas Primus. Via databasen kan samlingen också publiceras i Digitalt museum och göras tillgänglig för allmänheten till exempel via fotografering och 3D-skanning. Dokumentationen skulle också göra samlingen mer tillgänglig för forskning.

Utställning

Delar av den unika samlingen har tidigare varit utställd i Fenomenmagasinet. Det vore önskvärt att efter konservering och registrering åter göra delar av samlingen publik i en utställning. Utställningsidén är att återskapa ett gammaldags diorama, en form av utställning som tillhör den museala historien, och som passar tidsmässigt i Gamla Linköping. I ett diorama ställs djur och växter ut i konstnärligt skapande tablåer med bakgrundsmålningar av olika naturtyper. Delar av samlingen kan också passa att ställas ut i ett Naturum, varför samtal med Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen har inletts.

³ Enheten består av Gamla Linköping, kommunens konstverksamhet samt Bild Linköping.

Kostnadskalkyl för Naturaliesamlingarna från Katedralskolan

	Kostnad	Tidplan
Dokumentation		
ex. kostnader för projektledare, fotograf, 3D-scanning och arbetsplats		2024-2025
<i>Summa</i>	<i>900 000</i>	
Konservering		
ex. kostnader för personalresurs, material för sanering och konservering		2024-2025
<i>Summa</i>	<i>300 000</i>	
<i>Totalsumma</i>	<i>1 200 000</i>	

Kultur- och fritidsförvaltningen

Karin Olanders